

Наталія КОЛЯДА,

orcid.org/0000-0003-3623-6552

*доктор педагогічних наук, професор,
проректор з інноваційних досліджень та європейської інтеграції
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) koliada_n@ukr.net*

Оксана КРАВЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-9732-6546

*доктор педагогічних наук, доцент,
декан факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) okskravchenko@ukr.net*

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ «SOFT-SKILLS» В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті теоретично узагальнено й обґрунтовано практичний інструментарій формування «м'яких навичок» (soft-skills) у здобувачів освіти. З'ясовано й узагальнено основні «soft-skills», які поряд із професійними компетентностями визначають професійну самореалізацію фахівців соціономічного профілю: уміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, організаторські здібності, комунікацію, емоційний інтелект, роботу з інформацією, системне мислення, мотивацію.

Встановлено, що в умовах позанавчальної діяльності найбільш оптимально організовувати заходи на виявлення та формування «м'яких навичок» у студентської молоді. Найбільш сприятливими для цього є тематичні центри та інші професійно орієнтовані організації, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи (Студентська соціально-психологічної служба, Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія», Гендерний центр, Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів», Молодіжний центр «START», Науково-практичний центр родинного виховання, Центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт»).

Задля актуалізації розвитку у студентів професійних та особистісних компетентностей, для досягнення конкурентоздатності на ринку праці проведено опитування серед студентів, випускників, а також роботодавців. Результати дослідження дають підстави виокремити такі заходи для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців крізь призму «soft-skills»: посилити участь студентів у позанавчальних заходах поряд з аудиторною роботою; сприяти ініціативам студентства щодо створення тематичних і професійно орієнтованих центрів і молодіжних осередків; необхідно враховувати розвиток кар'єрного становлення випускників, які залучені та не залучені до позанавчальної діяльності; доцільно спільно з роботодавцями періодично удосконалювати освітні програми з урахуванням важливості розвитку «soft skills».

***Ключові слова:** студент, «м'які навички» (soft-skills), професійна підготовка, позанавчальна діяльність, кар'єра.*

Nataliya KOLIADA,

orcid.org/0000-0003-3623-6552

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Vice-Rector for Innovation Research and European Integration
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) koliada_n@ukr.net*

Oksana KRAVCHENKO,

orcid.org/0000-0002-9732-6546

*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Social and Psychological Education
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) okskravchenko@ukr.net*

PRACTICAL EXPERIENCE OF “SOFT-SKILLS” FORMATION IN TERMS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The article theoretically generalizes and substantiates practical tools for the formation of “soft-skills” in education. The basic “soft-skills” which along with professional competencies determine the professional self-realization of specialists of the socio-economic profile have been identified and generalized. They are as follows: ability to work in a team, leadership qualities, creativity, organizational abilities, communication, emotional intelligence, work with information, system thinking, motivation.

It has been found that in the context of extracurricular activities it is best to organize events in order to identify and develop “soft skills” of the students. Thematic centers and other professionally oriented organizations on the basis of which temporary youth groups are formed are the most favorable for this (the most popular examples are Student Social and Psychological Service, National Patriotic Camp for Students “Diya” (“Action”), Gender Center, Center for Social and Educational Integration, Inclusive Rehabilitation and Social Tourism “Bez Barrieriv” (“No Barriers”), Youth Center “START”, Family Educational and Practical Center, Psychiatric Diagnosis and Training Technology Center “Insight”).

In order to update the development of students’ professional and personal competences, to achieve competitiveness in the labor market, a survey was conducted among students, graduates, as well as employers. The results of the study give grounds to highlight the following measures to improve the quality of future professionals’ training through the soft-skills. Therefore it is necessary to increase students’ participation in extracurricular activities alongside classroom work; promote student initiatives to create thematic and professionally oriented centers and youth centers; take into account the career development of graduates who are involved and not involved into extracurricular activities. It is advisable, together with employers, to improve educational programs time from time, taking into account the importance of soft skills development.

Key words: student, soft skills, vocational training, extracurricular activities, career.

Постановка проблеми. Відповідно до Цілей сталого розвитку на 2016–2030 рр. визначальною є четверта ціль під назвою «Забезпечення всеохоплюючої та справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх», яка передбачає, що до 2030 р. кожна країна-учасниця повинна ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти та забезпечити рівний доступ до освіти та професійно-технічної підготовки всіх рівнів для уразливих груп населення, у т. ч. інвалідів, представників корінних народів і дітей, котрі перебувають в уразливому становищі. Кожен заклад освіти повинен враховувати особливі потреби інвалідів і гендерні аспекти, забезпечити безпечне, вільне від насильства і соціальних бар’єрів, ефективне середовище навчання для всіх.

Закон України «Про освіту» (2017) визначає, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об’єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

У новому Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020) зазначено, що система загальної середньої освіти функціонує з метою забезпечення: всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, власної країни, довкілля,

спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Закон України «Про вищу освіту» (2014) встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу із закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Ключовою засадою *Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 2020–2025 рр.* є якість освіти та культурний рівень, оскільки вони забезпечують належний розвиток людського капіталу, що є передумовою економічного розвитку держави. Аналіз ситуації дозволив констатувати, що потребує оновлення зміст освіти, підходи до організації освітньої діяльності, методики навчання та культура оцінювання, а також освітній простір, які є застарілими та не дають можливості здобувати ключові компетентності для ціложиттєвої освіти, а також наскрізні вміння для успішного життя (критичне та творче мислення, вміння розв’язувати складні проблеми, співпрацю з іншими, емоційний інтелект та ін.) учням та ученицям, у т. ч. з особливими освітніми потребами. Ціллю 1.2. до 2025 р. визначено: «Випускники школи є самодостатніми, творчими та креативними особистостями, які мають ґрунтовні знання та володіють компетентностями, потрібними у сучасному світі». Перша підціль: оновлений

зміст освіти та методики навчання відповідають потребам формування ключових компетентностей для життя.

Такі стратегічні цілі визначають підходи до діяльності закладів освіти всіх рівнів, де значна роль відводиться формуванню життєвим навичкам, що сприяють успішній соціальній адаптації дітей і молоді в реальних умовах життєдіяльності, в т. ч. здобувачам з особливими освітніми потребами дозволяють інтегруватися у соціум як повноправним і повноцінним учасникам суспільного життя.

Реформа Нової української школи, яка стартовала у нашій країні з 2017 р., враховує та передбачає запровадження компетентнісного підходу до навчання у школах і передбачає ряд ключових компетентностей, серед яких: громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей.

В основі такого підходу – розвиток «soft skills», «м'яких навичок» на кшталт умінь утримувати увагу, системно, креативно і критично мислити, співчувати, працювати в команді. Серед інших інновацій – виховання стійкості до негараздів і робота із психологічними травмами, що актуально для країни в стані війни. За даними досліджень, проведених у Гарвардському та Стенфордському університетах, тільки 15% кар'єрного успіху забезпечується рівнем професійних навичок, тоді як інші 85% – це т. зв. «м'які навички» (Soft Skills).

Цілеспрямоване формування таких навичок в умовах закладу освіти і є соціальною освітою. До завдань соціальної освіти належить практична підготовка учнів і студентів до вирішення життєвих питань у різних ситуаціях. Соціальна освіта – це загальна назва для групи соціально орієнтованих видів практичної підготовки і формування компетентності у різних соціально важливих ситуаціях життя людини (Катаєв, 2019).

Аналіз досліджень. Проблема формування у здобувачів освіти «soft skills» є доволі новою для вітчизняної науки, чим і пояснюється невелика кількість праць, спеціально присвячених цій тематиці. Так, К. Коваль розглядає розвиток «soft skills» у студентів як один із важливих чинників працевлаштування (2015); С. Наход актуалізує значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій (2018); І. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях (2019).

Водночас в умовах трансформації підходів до діяльності та функціонування закладів освіти, зумовленої прийняттям нової законодавчої бази та процесами реформування початкової та основної

школи за формулою НУШ, вищої школи, набуває актуальності теоретичне узагальнення й обґрунтування практичного інструментарію формування «м'яких навичок» (soft-skills) у здобувачів освіти, що і є **метою** цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Організація Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) спільно з Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) та у співпраці з багатьма іншими міжнародними і національними організаціями запропонували концептуальну модель для розробки освітніх програм. Модель має чотири виміри навчання, відповідно до яких ЮНІСЕФ визначено 12 основних компетентностей:

- **учитися знати:** творчість, критичне мислення, вирішення проблем;
- **учитися діяти:** співпраця, переговори, прийняття рішень;
- **учитися бути:** саморегуляція, стійкість, комунікація;
- **учитися жити разом:** повага до різноманітності, співпереживання, участь (Гарбузюк, 2019).

Поряд із предметними компетентностями – міцними ґрунтовними знаннями з чітко визначених галузей знань – важливу роль відіграють життєві навички, які в органічній єдності визначають успішність соціалізації та соціальної адаптації молоді людини, в т. ч. й у професійному становленні.

За визначенням ВООЗ, життєві навички – це здатність до адаптивної та позитивної поведінки, що дозволяє людині ефективно справлятися з вимогами і проблемами повсякденного життя.

Освіта на засадах розвитку життєвих навичок – це ефективна педагогічна технологія, спрямована на формування здорової та просоціальної особистості. Вона гармонійно поєднує функції виховання і розвиток соціально-психологічних компетентностей учнів.

На основі аналізу класифікацій ВООЗ і ЮНІСЕФ, а також врахувавши динаміку змін ключових компетентностей для навчання протягом всього життя, дослідниця І. Гарбузюк сформувала перелік життєвих навичок, розвиток яких спонукатиме підлітків до просоціальної діяльності як вищої форми соціальної відповідальності активного громадянина. Це: навички емпатії, навички кооперації, навички ефективної комунікації, навички асертивності, навички планування часу, навички аналізу та вирішення проблем. Авторка вважає, що життєві навички – це здатність до адаптивної й позитивної поведінки, яка дозволяє людині ефективно справлятися з вимогами і проблемами повсякденного життя (Гарбузюк, 2019).

Не менш важливими є висновки останніх досліджень ринку праці, що відображають помітну тенденцію значної зацікавленості працедавців до

«soft skills» у шукачів. Більшість роботодавців вважають їх так само важливими, як і професійні знання та вміння. Проте навчальні програми пере-навантажені навчальними дисциплінами, які розвивають у студентів «hard skills», тобто «тверді» навички, пов'язані зі знанням фундаментальних і спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо. Саме «жорсткі» вимоги («hard skills») легко виміряти, вони є доволі об'єктивними. До цієї групи відносять професійні знання, вміння та навички. «М'які» вимоги («soft skills»), їх складно виміряти, а тому їх оцінка має суб'єктивний характер (чесність, ініціативність, працелюбність, здатність до навчання, творчі здібності тощо) (Коваль, 2015).

Boston Consulting Group, провідною міжнародною компанією, що спеціалізується на управлінському консалтингу, було проведено дослідження значимості різних «soft skills» для працевлаштування. Найбільш затребувані комунікативні навички – 79%, активна життєва позиція – 78%, аналітичне мислення – 77%, витримка – 75%, уміння працювати в команді – 74%, спрямованість досягати поставлені цілі – 70%, здатність вирішувати конфлікти – 54%, уміння надихати новими ідеями – 54%, креативність – 43%, надійність – 42% (Лоренц, 2019).

Поняття «soft skills» пов'язане з тим, яким чином люди взаємодіють між собою, соціалізуються, самореалізуються як особистість та у професійному житті, тобто «м'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для роботи. За даними досліджень, професійну успішність визначають саме «soft skills». На противагу твердим навичкам, м'які навички не є обов'язковими, але саме вони у поєднанні зі спеціальними сприяють становленню спеціаліста як висококваліфікованого професіонала (Коваль, 2015).

Погоджуємося із С. Находом стосовно поняття «soft skills» як комплексу неспеціалізованих над-професійних «гнучких компетентностей», що впливають на успішне виконання професійних обов'язків будь-якого профілю, зокрема спеціалістів соціономічного профілю (Наход, 2018).

Соціономічні професії – це професії у сфері «людина – людина», які вирішують професійні завдання, пов'язані із забезпеченням соціального благополуччя у громаді, налагодження комунікаційних зв'язків між індивідами, трансляцією соціокультурного досвіду та формування суспільно прийнятих норм, правил, традицій. До таких професій належать: педагоги, психологи, соціальні педагоги та соціальні працівники.

До переліку «м'яких навичок» цих фахівців відносимо:

– уміння працювати в команді: вміння слухати, здатність бачити єдину мету і знаходити

шляхи її досягнення, вміння поєднувати власні амбіції із колективною справою, готовність підтримати, вміння переконувати і знаходити компроміс;

– лідерські якості: здатність об'єднувати людей навколо соціально значущої мети, вміння брати на себе відповідальність за весь колектив;

– креативність: вміння знаходити нестандартні, нові рішення знайомих ситуацій, здатність генерувати і втілювати в життя нові ідеї;

– організаторські здібності: вміння об'єднувати людей і чітко визначати обов'язки відповідно до можливостей кожного, ініціативність і вимогливість до себе та інших;

– комунікація: вміння спілкуватися відповідно до ситуації, враховувати міміку і жести, вміння домовлятися, відповідно починати і завершувати розмову, підсумовувати результати розмови, готовність спілкуватися з клієнтами будь-якого віку;

– емоційний інтелект: вміння розпізнавати чужі емоції та демонструвати свої, налагоджувати емоційний контакт для спільної роботи;

– робота з інформацією: вміння збирати, аналізувати й оцінювати нову інформацію, задавати потрібні питання; орієнтуватися у широкому інформаційному полі сучасного світу;

– системне мислення: вміння планувати, ставити поточні та кінцеві цілі та реалізовувати їх, аналізувати складні ситуації, знаходити оптимальне рішення;

– мотивація: уміння мотивувати себе і своїх клієнтів, розуміти чужі мотиви та наміри, долати проблеми і кризи та мотивувати клієнтів до цього.

Заслуговує на увагу думка С. Находа, за якою вагомого значення у структурі м'яких навичок соціономічних професій надається акмеологічному компоненту, що спирається на центри самоіндивідуалізації людини та представлений такими якостями особистості: ініціативністю, самостійним цілепокладанням, інтенсивною включеністю у діяльність, ергічністю (розумовою, психологічною витривалістю), психологічною пластичністю (здатністю пристосуватися до змін), володінням прийомами саморегуляції (самоконтролю, самокорекції, самокомпенсації), орієнтацією на саморозвиток і самовдосконалення, прагненням до самореалізації (Наход, 2018).

Спробуємо проаналізувати особливості професійної підготовки соціономічних фахівців і специфіку формування у них «м'яких навичок» в умовах ЗВО.

Дослідження здійснювалося на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, де реалізуються освітні програми зі спеціальностей «231 Соціальна робота», «053 Психологія», «011 Освітні педагогічні науки».

У контексті пошуку ефективних шляхів формування «м'яких навичок» в умовах ЗВО доцільно врахувати такий аспект: доволі складно формувати їх у межах навчального процесу, оскільки на перешкоді стає ряд формальних факторів (вимоги робочої навчальної програми, орієнтація навчального матеріалу на засвоєння певної сукупності знань із навчального предмету, фіксований час академічної пари, особистісний фактор викладача тощо).

Тому лише в умовах позанавчальної діяльності найбільш оптимально організовувати заходи на виявлення та формування «м'яких навичок» у студентської молоді. Найбільш сприятливими для цього є тематичні центри та інші професійно орієнтовані організації, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи.

У цьому напрямі на факультеті соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини студенти – майбутні соціальні працівники, психологи, педагоги активно долучаються до інноваційних структурних підрозділів, мета діяльності яких має інтегративний характер: поглиблене теоретичне вивчення дисциплін професійного циклу, формування важливих професійних компетентностей у межах долучення студентів до різних практик соціальної роботи, створення умов для виявлення студентських ініціатив у сфері соціальної підтримки вразливих категорій населення, підтримка організаторських здібностей студентів і лідерських якостей загалом. Студенти активно долучаються до творчої, наукової, волонтерської та інших видів активної позанавчальної роботи. Беруть участь у конкурсах, проєктах, вчаться працювати в команді, брати на себе відповідальність, ініціювати конкретні акції, розвивають свої лідерські якості, навик публічних виступів тощо.

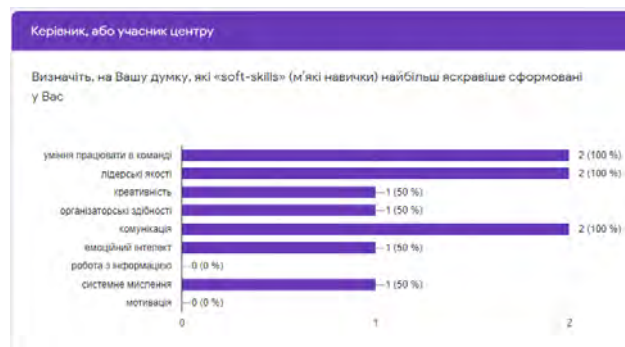
У табл. 1 представлено форми роботи зі студентської молоддю – майбутніми фахівцями соціономічних професій у позанавчальний час на базі відповідних структурних підрозділів факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини з метою формування «Soft-skills» (м'яких навичок).

Враховуючи актуальність питання розвитку у студентів професійних та особистісних компетентностей, для досягнення конкурентоздатності на ринку праці важливо з'ясувати, чи дозволяє розвинута система позанавчальної роботи зі студентами формувати у студентів «soft skills», а також підвищити конкурентоздатність, а особливо – досягти високих показників працевлаштування випускників. У цьому контексті важлива думка студентів, випускників, а також роботодавців.

Випускники факультету вважають, що у них впродовж навчання в університеті найбільш сформовані такі «м'які навички»: 83,3% – організаторські здібності; одну позицію в 66,7% розділили уміння працювати в команді та робота з інформацією; у діапазоні 30–40% такий перелік: лідерські якості, комунікація, емоційний інтелект, системне мислення та мотивація.

Окремо проведено опитування серед лідерів, активістів студентських осередків та учасників того чи іншого центру, результати якого суттєво відрізняються від попереднього опитування: 100%, на їхню думку, сформовані такі навички: уміння працювати в команді, лідерські якості, комунікація; решта якостей отримала позначку 50%.

Аналогічне опитування було здійснене серед студентів, котрі не є учасниками відповідних структурних підрозділів із різних причин: навчальна діяльність як пріоритет і основна складова частина студентського життя; брак часу з огляду на наявність сімейних обов'язків і дітей; нецікава тематика структурних підрозділів; інше. Результати такі: 57,9% опитуваних студентів надали перевагу комунікації; 52,6% – умінню працювати в команді; 42,1% – роботі з інформацією; 36,8% – лідерським якостям і мотивації; 31,6% – креативності; 26,3% – організаторським здібностям; 21,1% – емоційному інтелекту; 15,8% – системному мисленню.

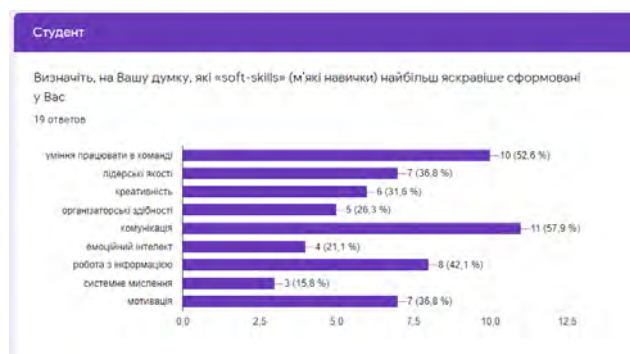
Таблиця 1

Характеристика форм роботи зі студентської молоддю

Структурний підрозділ	Зміст і спрямованість	Форми роботи	«М'які навички»
Студентська соціально-психологічна служба	Метою діяльності Служби є організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів і соціальних робітників в умовах вищого навчального закладу, їх підготовка до здійснення професійних функцій шляхом залучення до добровільної діяльності, підтримка та розвиток соціальних ініціатив. Студентська соціально-психологічна служба (далі – Служба) – унікальна організація. Ця унікальність полягає у поєднанні декількох факторів: участь у її роботі беруть тільки студенти, і вся діяльність (навіть робота керівництва) здійснюється як волонтерська робота, тобто добровільна.	Шефство над притулками та реабілітаційними центрами	Організаторські здібності; комунікативні вміння; емоційний інтелект; мотивація
		Превентивні акції, квести, флешмоби щодо попередження та профілактики негативних явищ, зокрема наркоманії та СНІДу серед неповнолітніх і молоді	Креативність; організаторські здібності
		Вулична соціальна робота з дітьми та молоддю в м. Умань	Організаторські здібності; креативність; комунікація
		Ігротеки, театралізовані дійства, рольові та творчі ігри з молоддю, конкурси стіннівок і соціальних реклам із метою попередження поширення шкідливих звичок, негативних явищ, соціальних хвороб шляхом просвітницької роботи	Організаторські здібності; креативність; комунікація; лідерські якості
		Соціальні та благодійні акції	Мотивація; емоційний інтелект; уміння працювати в команді
		Міський фестиваль соціально-психологічної драми «Почуй! Побач!»	Організаторські здібності; комунікація; креативність
Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія»	Мета якого – формування у студентів високої патріотичної свідомості, почуття вірності Батьківщині, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Учасниками табору є студентська й учнівська молодь міста Умань. Особливістю і визначальною засадою роботи Табору «Дія» є те, що участь у діяльності – від керівництва до проведення того чи іншого заходу – беруть лише студенти, а це сприяє формуванню вмінь самоорганізації.	Благодійні акції (збір і доставка в зону АТО/ООС різноманітних ресурсів (харчів, ліків, одягу); допомога сім'ям учасників АТО)	Уміння працювати в команді, організаторські здібності, комунікація, емоційний інтелект, мотивація
		Зустрічі із громадськими та волонтерськими організаціями під гаслом «Волонтерське серце допоможе тим, хто цього потребує!»	комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією, системне мислення, мотивація
		Акція з виготовлення подарунків для вихованців дитячих притулків Сходу під гаслом «Ми діти України – ми за мир»	уміння працювати в команді, креативність, комунікація, мотивація
		Збір матеріальної підтримки для дітей-переселенців і дітей-інвалідів Сходу України	уміння працювати в команді, організаторські здібності, комунікація, емоційний інтелект, мотивація
		Міський конкурс соціальних проектів серед учнівської та студентської молоді «RAZOM» за такими тематичними напрямками: надання соціально-психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам внаслідок конфлікту в Україні, соціально-психологічна допомога учасникам АТО та їхнім сім'ям, «Ми – за МИР»	Креативність, комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією, системне мислення, мотивація

Структурний підрозділ	Зміст і спрямованість	Форми роботи	«М'які навички»
Гендерний центр	Основні напрями діяльності якого: формування гендерної компетентності фахівців з урахуванням потреб різних цільових груп; гендерна освіта, первинна та службова підготовка і підвищення кваліфікації працівників; профілактика гендерно зумовленого насильства; залучення жінок до всіх заходів із мирного вирішення конфліктів; заходи, що забезпечують захист і повагу прав людини, жінок і дівчат. Гендерний центр увійшов до Всеукраїнського осередку центрів гендерної освіти України.	Лекторій щодо ознайомлення студентства з основними нормативно-правовими документами з питань гендеру	Робота з інформацією, системне мислення, мотивація
		Обласний конкурс студентських та учнівських наукових робіт із гендерної тематики «Сім'я від А до Я»	Креативність, комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією
		Брей-ринг «Гендерні стереотипи»	Уміння працювати в команді, комунікація, робота з інформацією, системне мислення
		Діяльність наукового гуртка «Марс – Венера»	Уміння працювати в команді, креативність, комунікація
		Науковий проект «Жінки в історії соціальної роботи»	Креативність, комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією, системне мислення
		Фотовиставки: «Мій дбайливий люблячий тато»; «СТОП насильству над жінками»; «Моя мама професіоналка»	Креативність, комунікація, робота з інформацією
Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів»	Метою створення і діяльності є консолідація зусиль відповідних структурних підрозділів університету, залучених органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямованих на соціально-педагогічну підтримку осіб із обмеженими можливостями щодо їх адаптації до студентського та педагогічного колективу, інтеграції у освітнє та соціальне середовище, на створення умов для саморозвитку та самореалізації, розвиток соціальної активності, автономності, відповідальності та мобільності осіб з особливими потребами.	Розробка та реалізація маршрутів інклюзивного туризму	Уміння працювати в команді, організаторські здібності, комунікація, системне мислення, мотивація
		Студентський конкурс соціальних проєктів «Подорожуємо без бар'єрів»	Креативність, комунікація, робота з інформацією, системне мислення
		Фестиваль творчості «Рівні між собою ми. Будемо разом Я і Ти»	Уміння працювати в команді, креативність, комунікація, емоційний інтелект, мотивація
Молодіжний центр «START»	Є спільним проєктом факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та відділу у справах молоді Уманської міської ради. У своїй діяльності Центр взаємодіє з установами різних форм власності. Метою Центру є створення умов для всебічного розвитку і самореалізації молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів і прав; сприяння соціальному становленню й розвитку, професійній орієнтації та організації змістовного дозвілля, підтримці талановитої молоді.	Тренінг для першокурсників «Бути студентом – круто!»; тренінг «Толерантність – основа сучасної особистості»	Комунікація, емоційний інтелект, мотивація
		Виставки плакатів	Організаторські здібності, креативність, робота з інформацією
		Участь у конкурсах для студентської молоді різного спрямування	Креативність, лідерські якості, комунікація
		Участь у програмі особистісного і професійного розвитку «Державотворець»	Лідерські якості, комунікація, робота з інформацією

Структурний підрозділ	Зміст і спрямованість	Форми роботи	«М'які навички»
Науково-практичний центр родинного виховання	Мета якого: сприяння партнерству соціальних інституцій; надання психолого-педагогічної допомоги та послуг сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, передусім молодим, багатодітним, неповним, переселенцям; реалізація державної політики в галузі освіти, педагогічної науки.	Реалізація спецкурсів «Підготовка молоді до усвідомленого материнства і батьківства», «Щасливі батьки – щаслива дитина»	Комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією, системне мислення, мотивація
		Діяльність студентського клубу «Щасливе батьківство»	Уміння працювати в команді, лідерські якості, комунікація
		Фотовиставка «Мама і Я» до Дня матері (Друга неділя травня).	Креативність, комунікація, системне мислення, мотивація
		Виховний захід «Від тебе, мамо, в світ ідуть дороги...» до Міжнародного дня сім'ї	Креативність, комунікація, системне мислення, мотивація
		Участь у роботі Батьківського університету	Креативність, комунікація, системне мислення, мотивація
Центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт»	Основна мета діяльності: виявлення професійних інтересів, ціннісних орієнтацій і пріоритетів молоді, розвитку їх творчих, інтелектуальних здібностей, надання психологічної підтримки в усвідомленому виборі майбутньої професії.	Авторські тренінги особистісного та професійного росту	Комунікація, емоційний інтелект, системне мислення, мотивація
		Квест для студентів ФСПО «Ціль Мета Мотивація»	Уміння працювати в команді, лідерські якості, комунікація
		Адаптаційні тренінги для студентів I курсу ФСПО «Я + Ти = Успішний першокурсник»	Уміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, комунікація
		Участь у проведенні комплексного психологічного тестування абітурієнтів, випускників шкіл із метою виявлення професійних, інтелектуальних здібностей як етап підготовки до вступу у ЗВО	Уміння працювати в команді, комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією

Можна зробити висновки, що активна участь студентів у позанавчальній діяльності як студентських лідерів, керівників студентського осередку, співробітників того чи іншого центру, активістів, ініціаторів акцій, заходів і т. п. сприяє формуванню таких особистісних якостей, як уміння працювати в команді, лідерство, комунікація, на відміну від студентів, котрі долучаються лише до навчальної діяльності. Внаслідок опитування випускників факультету, які апробували свої професійні й особистісні можливості на практиці в реальних виробничих умовах, встановлено, що

найбільш міцно сформовані організаторські здібності, уміння працювати в команді та робота з інформацією.

Цікава думка працедавців (стейкхолдерів) щодо рівня сформованості у випускників відповідних життєвих навичок. Було проведено опитування керівників закладів соціальної сфери й освіти. Результати свідчать про те, що в реальних виробничих умовах випускники виявляють навички роботи з інформацією (95%) і системного мислення (95%); наступну позицію займають уміння працювати в команді (85%), креативність (85%), мотивація (85%) та комунікація (85%); організаторські здібності отримали позначку у 75%; найменшу позицію посіли лідерські якості (70%) та емоційний інтелект (70%).

З огляду на труднощі в адаптації до першого робочого місця для випускників необхідно розробляти рекомендації професійного росту, де особливу увагу приділяти питанням подальшого розвитку «м'яких навичок», від яких залежить професійний та особистісний успіх, а зміст освітніх програм оновлювати через окремі освітні компоненти щодо формування відповідних професійних і життєвих компетентностей.

Висновки. Таким чином, теоретично узагальнено й обґрунтовано практичний інструментарій формування «м'яких навичок» (soft-skills) у здобувачів освіти. З'ясовано й узагальнено основні «soft-skills», які поряд із професійними компетентностями визначають професійну самореалізацію фахівців соціономічного профілю: вміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, організаторські здібності, комунікацію, емоційний інтелект, роботу з інформацією, системне мислення, мотивацію.

Встановлено, що в умовах позанавчальної діяльності найбільш оптимально організовувати заходи на виявлення та формування «м'яких навичок» у студентської молоді. Найбільш сприятливими для цього є тематичні центри та інші професійно орієнтовані організації, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи (Студентська соціально-психологічна служба, Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія», Гендерний центр, Центр соціально-освітньої інтеграції та

інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів», Молодіжний центр «START», Науково-практичний центр родинного виховання, Центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт»).

Задля актуалізації розвитку у студентів професійних та особистісних компетентностей, для досягнення конкурентоздатності на ринку праці проведено опитування серед студентів, випускників, а також роботодавців.

Результати дослідження дають підстави виокремити такі заходи: посилити участь студентів у позанавчальних заходах поряд з аудиторною роботою; сприяти ініціативам студентства щодо створення тематичних і професійно орієнтованих центрів і молодіжних осередків; необхідно враховувати розвиток кар'єрного становлення випускників, які залучені та не залучені до позанавчальної діяльності; доцільно спільно з роботодавцями періодично удосконалювати освітні програми з урахуванням важливості розвитку «soft skills».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбузюк І. В. Conceptual and categorical analysis of adolescent education based on the development of life skills. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна. 2019. С. 49–54.
2. Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Катаєв С. Л. Зарубежный опыт социального образования в аспекте компетентностного подхода. *«SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»*. 2019. № 8.
5. Коваль К. О. Развитие «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. URL: ir.lib.vntu.edu.ua.
6. Лоренц В. В. Развитие универсальных наддисциплинарных компетенций (soft skills) студентов. *Вестник науки*. 2019. Т. 1. № 2 (11). С. 60–63.
7. Наход С. А. Значущість “Soft skills” для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. URL: enpuir.npu.edu.ua.
8. Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 2020–2025 рр. URL: <https://program.kmu.gov.ua/meta/vipuskniki-skoli-e-samodostatnimi-tvorcimi-ta-kreativnimi-osobistostami-aki-maut-gruntovni-znanna-ta-volodiut-kompetentnostami-so-potribni-u-sucasnomu-sviti>.
9. Формула НУШ. URL: <https://nus.org.ua/about/formula/>.
10. Цілі сталого розвитку на 2016–2030 рр. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku>.

REFERENCES

1. Harbuziuk, I. V. Conceptual and categorical analysis of adolescent education based on the development of life skills. *Ivano-Frankivsk. Modern Educational Process: Essence and Innovation Potential: Materials of the Reporting Scientific and Practical Conference of the Institute of Educational Problems of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. 2019. pp. 49–54 [in Ukraine].
2. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” [The Law of Ukraine “On Higher Education”]. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukraine].
3. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [The Law of Ukraine “On Education”]. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukraine].
4. Kataev S. L. Zarubezhnyy opyt sotsyal'noho obrazovanyya v aspekte kompetentnostnoho podkhoda. [Foreign experience of social education in the aspect of competence approach]. *“SOCIO SPACE: An Interdisciplinary Electronic Collection of Scientific Papers in Sociology and Social Work”*. 2019. № 8 [in Ukraine].
5. Koval K. O. Rozvytok “soft skills” u studentiv-odyn z vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashtuvannia [The development of “soft skills” in students is one of the important factors of employment]. URL: ir.lib.vntu.edu.ua [in Ukraine].
6. Lorents V. V. Razvitiye universalnykh naddistsiplinarnykh kompetentsiy (soft skills) studentov [Development of universal superdisciplinary competencies (soft skills) of students]. *Herald of Science*. 2019. T. 1. № 2 (11). pp. 60–63 [in Russian].
7. Nakhod S. A. Znachushchist “Soft skills” dlia profesiinoho stanovlennia maibutnykh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [The importance of “Soft skills” for the professional formation of future specialists in the socio-economic professions]. URL: enpuir.npu.edu.ua [in Ukraine].
8. Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy na 2020–2025 rr. [Programs of activity of the Cabinet of Ministers of Ukraine for 2020–2025]. URL: <https://program.kmu.gov.ua/meta/vipuskniki-skoli-e-samodostatnimi-tvorcimi-ta-kreativnimi-osobistostami-aki-maut-gruntovni-znanna-ta-volodiut-kompetentnostami-so-potribni-u-sucasnomu-sviti> [in Ukraine].
9. Formula NUSH [Formula of the New Ukrainian School]. URL: <https://nus.org.ua/about/formula/> [in Ukraine].
10. Tsili staloho rozvytku na 2016–2030 rr. [Sustainable Development Goals for 2016–2030]. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku> [in Ukraine].